

до проведення обшуку. Цим буде забезпечено всебічне його проведення. Як наслідок підвищиться якість проведення даної процесуальної дії та зменшиться можливість отримання негативного результату.

Список використаних джерел:

1. Белкін Р.С. Криміналістика. Учеб. для вузів МВС. - М.: Акад. МВС, 1995. – 357с.
2. Салтевський М.М. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. – К.: Кондор, 2006. – 588 с., 32 іл.
3. Белкін Р.С. Криміналістика: проблеми, тенденції, перспективи: Заг. і част. теорії. - М.: Юрид. лит., 1987. – 270с.
4. Код доступу: http://smartfiction.ru/prose/lenin_i_deti/

Бацько Ігор Миколайович

доцент кафедри кримінального процесу
кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Бацько Дмитро Ігорович

студент 4 курсу юридичного факультету
Дніпропетровського національного
університету імені Олеся Гончара

Піскова Леся Федорівна,

курсантка 2 курсу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗМІНИ ЗОВНІШНОСТІ СУБ'ЄКТІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Будь-яке юридичне провадження починається із установлення особистості правопорушника. Слідчий, як і інші владні посадові особи, що керують кримінальним судочинством, насамперед зобов'язані встановити особистість правопорушника в справі, що перебуває в їхньому провадженні. Установлення особистості правопорушника є безумовним й першочерговим правилом розкриття злочину й завданням кримінального процесу в цілому.

Практичним досвідом напрацьовано низку способів установлення особистості правопорушника: за допомогою документів, що засвідчують особистість, (паспорту; військового квитка; посвідчення про право керування автотранспортним, повітряним або водним транспортним засобом; службового посвідчення; членського квитка громадської організації й т.п.); шляхом перевірки наявної інформації в масивах алфавітно-довідкових, криміналістичних або інших обліків (за наявною інформацією обласних адресних бюро; при наявності відбитків пальців – у дактилотеці; у випадку одержання відомостей про кличку – у масивах автоматизованих баз даних і т.п.; при отриманні слідів біологічної

діяльності людини – у фондах медичних установ і спеціального обліку бюро СМЭ) і т.д.

Важливим засобом розкриття злочинів і ототожнення особи служить методика словесного портрета або криміналістичного вчення про зовнішність людини – габітоскопії (інакше – габітології).

Водночас деякі ознаки елементів зовнішності можна штучно змінювати шляхом хірургічних втручань: видозмінювати у відомих межах форму й розміри очей, носа, вух, губ і т.п., видаляти надлишки жирової тканини. Завдяки успіхам у сферах медицини й медичної психології розкриваються нові обрії надання послуг пацієнтам, які потребують допомоги фахівців через травми, опіки, уроджені дефекти. В той же час подібні медичні досягнення будуть допомагати правоохоронним органам вирішувати складні юридичні завдання, а також породжувати нові, досить гострі проблеми, пов'язані з викриттям винних у вчиненні злочинів і розшуком злочинців.

Незважаючи на велику популярність теми хірургічних пластичних операцій (існує також спеціальна назва цієї групи способів медичного втручання із цілями поліпшення зовнішності пацієнтів як естетична хірургія) і наявність численних публікацій у засобах масової інформації (у пресі, на радіо, по телебаченню й у мережі Internet. Наприклад, вже кілька років успішно демонструється популярний документальний телесеріал “Фабрика краси” виробництва США й ін.) з боку криміналістів недооцінюються правові, морально-етичні й інші аспекти проблем, які виникли й надалі будуть з'являтися завдяки широкому поширенню цих методик зміни зовнішності людини.

У листопаді 2005 року у Франції пластичні хірурги здійснили трансплантацію особи – першу такого роду операцію, що три роки тому назвали проривом у пластичній хірургії. Два французьких професори здійснили операцію в лікарні в місті Ам'єн на півночі Франції. Особа жінки, якій на момент хірургічного втручання виповнилося 38 років, було спотворено, коли шістьма місяцями раніше на неї напав власний собака. Були знівечені ніс, рот, підборіддя – пацієнтці було важко говорити, а її стан не можна було поліпшити завдяки звичайній пластичній операції.

Французькі хірурги, які вважаються експертами в пластичній хірургії, уже довгий час успішно оперують у себе на батьківщині й за рубежом. Зокрема, вони заснували благодійну місію – “Операція “Посмішка””, під час якої здійснюють десант медиків у країнах Африки й Азії, де оперують людей зі спотвореними обличчями.

Фахівці стверджують, що, у цілому, технічні можливості трансплантації особи існували вже кілька років, але залишалися деякі перешкоди, і головне, до цього часу не було дозволу на такі операції. У середині 2005 року на це погодилися, але пацієнтку, яка тепер буде мати буквально нове обличчя, образ іншої людини, тривалий час готували до

нової операції.

За минулі шість років з моменту цієї першої операції в різних країнах світу проведено близько десятка подібних пластичних операцій різного рівня складності щодо пересадки донорських тканин з метою відновлення спотворених облич реципієнтів, які через різні причини втратили можливість з'являтися на людях і вести звичайний образ життя.

У теперішніх умовах загострення криміногенної ситуації на території різних країн реально існує два юридичних напрямки правоохоронної діяльності, пов'язаних з хірургічними способами зміни зовнішності людини, які тісно межують із положеннями чинного кримінально-процесуального й оперативно-розшукового законодавства. Один з цих напрямків має позитивне забарвлення з погляду виконання завдань кримінального процесу й пов'язаний із вирішенням завдань забезпечення безпеки учасників судочинства.

У ході проведених опитувань і вибіркового інтерв'ювання серед лікарів спеціалізованих лікувальних закладів (системи МВС і Служби безпеки України), а також працівників спеціальних підрозділів з питань виконання законодавства, що регулює забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, працівників суду, прокуратури й інших правоохоронних органів, переважна більшість респондентів висловилися про доцільність зміни зовнішності осіб, які потребують на державний захист, поряд із застосуванням заходів по зміні біографічних даних, зміні місця проживання, навчання або роботи й т.п. Подібні думки висловлюють й опитані нами працівники правоохоронних органів, прокуратури і судів, а також науково-педагогічні працівники юридичних факультетів Російської Федерації, Білорусі, Киргизстану, Казахстану ті ін. країн близького зарубіжжя. Вони визнають справедливість порушуваних в цій роботі проблемних питань.

Другий аспект із негативним забарвленням впливає із завдань швидкого розкриття злочинів і викриття винних у їхньому вчиненні осіб.

Відомо, що цілком закономірно переважна більшість правопорушників довгочасно ухиляється й переховується від слідства й суду, що істотно перешкоджає виконанню завдань кримінального судочинства й установленню справедливості стосовно потерпілих осіб та їхніх родичів.

Відомі хрестоматійні приклади ухилення правопорушників від юридичної відповідальності шляхом зміни зовнішності за допомогою хірургічних втручань.

Так, у середині шістдесятих років у Англії рецидивіст Рональд Біггс – один з організаторів резонансного пограбування поїзда, в одному з вагонів якого транспортували велику кількість грошових купюр для наступного знищення, згодом змінив свою зовнішність і протягом декількох десятиліть успішно переховувався в Латинській Америці.

Наприкінці сімдесятих років на території міста Дніпропетровська

циган вчинив особливо тяжкий злочин і був притягнутий до кримінальної відповідальності, але зміг ухилитися від досудового слідства й за допомогою медичного втручання змінив свою зовнішність. Незважаючи на цю перешкоду, працівниками кримінального розшуку в результаті оперативно-розшукових заходів злочинець був розшуканий і затриманий. У результаті проведеної судово-медичної експертизи в кримінальній справі був установлений факт хірургічного втручання (виявлені характерні для пластичних операцій шрами), а особистість правопорушника ідентифікована й він був засуджений.

Найпоширеніші способи зміни зовнішності людини шляхом хірургічного втручання:

- отоластика – зміна форми й розмірів вух;
- рінопластика – зміна форми й розмірів носа;
- блефаропластика – зміна форми й розмірів очей;
- ліпосакція – зміна форми й розмірів окремих частин тіла шляхом видалення (як правило, способом вакуумного відкачування) жирових тканин;

– ліфтинг (рітідектомія) – зміна зовнішнього вигляду особи шляхом підтягування шкіри. Суть класичної рітідектомії полягає в довгому розрізі, що починається в області волосяної частини скроні, з його продовженням по передній границі вушної раковини. Після мочки вушної раковини розріз обходить її і переходить на область потилиці. Цей розріз дозволяє провести широке відшаровування шкіри скронь, щік і шиї, з наступним перерозподілом і вирізкою шкірних залишків. Практично завжди проводиться ліпосакція – вакуумне видалення жирових тканин в області підборіддя, передньої поверхні шиї й на щоках. У необхідних випадках проводиться пластика підшкірного жирового прошарку (підшивка певних її ділянок). Для досягнення ідеального результату пластики особи ліфтинг доповнюється пластикою поверхневої м'язово-апоневротичної системи особи (SMAS). SMAS – це фасціальний прошарок під шкірою, що покриває м'язи особи. Ця процедура дає не тільки найефективніший результат операції, але й найбільш тривалі терміни збереження цього ефекту.

Крім цього широко практикується перманентний татуаж – татуювання різними фарбами різних ділянок обличчя (краю вік очей, краю губ і т.п.), для підкреслення яких звичайно використовуються косметичні засоби (різнобарвні олівці, помади, бросматики й т.п.); уживляння штучних імплантатів (силіконових, металевих, пластмасових і т.п.) у різних частинах тіла (груди, сідниці, у різних місцях обличчя – підборіддя, носа, вилиць, щік і т.д.), а також пересадження окремих ділянок шкіри й інших способів і методів зміни форми й розмірів тканин.

Проблеми, пов'язані з хірургічним втручанням в організм людини під час пластичних (естетичних) операцій з метою зміни зовнішності людини

несправедливо упущені поза уваги з боку вчених юристів. Автори роботи вважають, що разом з морально-етичними й суцільно правовими аспектами зміни зовнішності людини виникають гострі криміналістичні, кримінально-процесуальні, оперативно-розшукові й управлінські проблеми, на які практично ніколи не звертали увагу фахівці правоохоронних органів і вчені-правознавці. Поглиблене вивчення названих криміналістичних і ін. проблем підвищить ефективність правоохоронної діяльності.

Безсонна Тетяна Федорівна

старший викладач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Харківського національного
університету внутрішніх справ

БІОМЕТРИЧНИЙ ПАСПОРТ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Паспорти, що містять безконтактний електронний носій із біометричними даними власника документу набувають все більшого поширення у світі. Приводом для введення біометричних документів стали події 11 вересня 2001 року в США. У 2002 році представники 188 країн світу підписали Новоорлеанську угоду, яка визнала біометрії особи основною технологією ідентифікації для паспортів та в'їзних віз наступного покоління. Відповідно до інформації всесвітньої організації цивільної авіації (ІСАО) більше 90 країн з 193 держав-членів ООН в даний час видають такі документи, при цьому ще більше двадцяти держав готові до впровадження таких документів в найближчі роки.

Україна також стала на шлях впровадження біометричних документів. Так, 6 грудня 2012 року набрав чинності Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус». Відповідно до цього Закону в Україні розпочато роботи із запровадження оформлення і видачі паспорта громадянина України, що містить безконтактний електронний носій із біометричними даними власника документу. З метою запровадження біометричних документів для виїзду за кордон Урядом прийнято Постанову від 7 травня 2014 р. № 152 "Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон з безконтактним електронним носієм, його тимчасового затримання та вилучення". Відповідно до зазначеної постанови, біометричні закордонні паспорти в Україні запроваджуються з 1 січня 2015 року.